

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

I. Complures novi Evangelij articuli Alcorano sunt conformes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

merismus enim & ipse hæresis est inter Christianos nata non minus quam Lutheranismus) nisi viderer illos silentium meum pro sua hac in re victoria interpretaturos. Agedum igitur pedem Novorum Evangelicorum & Reformatorum cum pede Mahometano conferamus.

COMPARATIO NOVÆ EVANGELICÆ DOCTRINÆ CUM MAHOMETANA.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

- I. Complures novi Evangelij articuli Alcorano sunt conformes.
- II. De Turcico quodam, qui Tolosa in Gallia fuit Legato.
- III. Amurathes Turcarum Imperator à Christianis non alieno est animo.
- IV. Narratio de Gallico apud Turcarum regem Oratore.

QUEMADMODUM infelix ille Sergius monachus apostata præcipuum fuit Mahometanæ instauratæ superstitionis instrumentum: sic Lutherus excucullatus monachus nostro tempore præcipuus fuit auctor schismatis omniumque hæreseon, quæ Christianam Rempublicam tanto opere afflixerunt Et quemadmodum ad Mahometana libertatis explicata signa monachi, ut Bibliander scribit, sturnatim conuolarunt; sic ad Lutherum magna apostaticorum turba se adiunxit. Et ut Turcæ, Muslimanni, id est (ut Postellus interpretatur) *ve vi fideles* dici voluerit: sic Lutherani Evangelicos sese appellarunt, quasi ipsi soli scilicet Evangelicam doctrinam sequerentur, quamuis etiam Catholici sub fidelium censerentur nomine Lutherani quidem nihil maiori in prece habere se iactant quam Evangelium, quod eorum quisque pro suo interpretatur lubitu; Turcæ similiter Evangelium sive Novi Testamenti libros summo in honore habent, in quibus suum iuveniunt Messiam: ac si quis Novi Testamenti libros ipsis exhibeat, eosdem deosculari, capiti imponunt: quod inter ipsos maxima est reuerentiæ genus, (quo etiam magpates in Gallia, si quando litteras à Rege acceperint, vtuntur, &

in hoc quidem nostros Evangelicos Turcæ præcedunt. Henrico quidem Albretano Nauaræ regi nullæ unquam à rege missæ, fuerunt litteræ exhibitæ, quas non ille statim deoscularatus, capiti imposuerit, his verbis additis: *Deus Regem Dominum meum conferuet!*

Mahumetes nouam suam legem Arabibus annuncians, verum se Evangelium afferre iactauit, ut qui à Spiritu S. illustratus, & ad hoc tamquam Elnabi, id est, verus Propheta esset, Lutherus quoque nouam suam doctrinam in Germania spargere incipiens, Evangelistam se à Deo ad interpretanda fides mysteria missum dixit, impudenter iactans: antequam ipse aduenisset, Mundum quid Christus esset nesciisse. Mahumetis discipuli missionem suam ex Scriptura probant, XVIII. Deuteronomij, XI. Matthæi & VII. Lucæ capita allegantes Lutherani similiter ad stabilendam magistri sui legem, miseris hominibus perluadent, ipsum stellam illam esse, de qua S. Ioannes Apostolus in Apocal. loquitur: (n) quemadmodum Adrianus quoque fecit, ab Antinoo suo fasciatus, esse scilicet illam stellam quam cælum in Mahumetu produxerit fauorem. Mahumetes sub Gregorij Magni Pontificatu emergens, aiebat Ecclesiam ab Antichristo infessam, & Evangelium quod Iesus Christus Deinuncius, & Virginis filius attulerat esse corruptum. Lutherus multis sæculis isto posterior, ait, eodem tempore, nempe Anno DC. & eodem Pontifice, Antichristum, hominem peccati, in Iesu Christi locum se ingressisse, qui totus tum velut amissus fuerit & in occulto latuerit. Mahumetes inquit, Deum initio quidem Moſen, deinde Christum sapientiam Patris ac Messiam in mundum hunc misisse, ut saluificam legem hominibus proponerent; quum vero lex illa à Christianis proculcari inciperet se à Deo allegatum esse, qui Mundum non amplius verbo & præceptis, sed ferro & viribus aggrederetur, & de nefario prioris legis consensu vltionem exposceret. Idem Lutherus dicit, se scilicet in idà Deo missum, ut Christianos, idololatria immersos abyſſo ac plane perditos puniret. Ecce quomodo vterque eadem velut manu & eodem tempore Antichristum in S. Petri sede collocent, ac populo persuadere conentur, Deum Ecclesiam charissimam suam sponsam, velut adulteram ac mille modis prostitutam deseruisse. Mahumetana secta armis introducta ac propagata, solis armis ac vi nicitur (hinc etiam Imperatori Turcarum Mosqueram

hinc etiam Imperatori Turcarum Mosqueram sue
a Credo 22. cap. v 16. nam alia singulariter ibi. stella vocata infansium quid sonant.

sive templum ingrediendi Talismanus, id est, Mahumetanae legis interpretis occurrit, & alta voce verba ista inclamat: *Memineris, domine, imperium armis esse acquisitum, & armis conservari atque propagari oportere. Nova religio unde quaeso, nisi ex insidijs, seditionibus & bellis inisum habuit? Evangelij prima semina, ait quidam seditionum in Fræcia non postremus auctor, in campis Druydenibus, ubi cruentissima illa praelia commissa sunt, sparsa esse.* Mahumetes ex sua religione omnia sacrificia sustulit, contra communem Naturæ instinctum, quæ docet, Deo non interiore modo, sed etiam exteriore quandam oblationem deberi. Sic & nova religio non sine blasphemia, omne sacrificium exterminavit. Annon admirabilis in eo elucet Dei providentia, tam Mahumetem quam alios Ecclesiæ rebelles ita excæcatis, ut religionis omnium sacrificio destitutæ fuerint auctores? Eius enim sacrificij intuitione quod Jesus Christus Christianis reliquit & præscripsit, omnibus alijs sacrificijs quæ extra Ecclesiam fiunt, finem imponere voluit. Tres hodie sunt religiones quæ verum Deum adorant, Judæica Mahumetana & Christiana. Prima sacrificare non potest, destructo templo in quo solo Deus, sacrificari sibi iusserat. Secunda sacrificium nullum habet aut agnoscit. Tertia sola, Catholica nimirum religio sacrificium conservavit, & quotidie frequentat. Hoc quidem argumentum Venerabilis Beda contra hæreticum, Missam sacrificium esse negantem, usus est, in hunc modum disputans: *Miser homo, quid facis? Annon vides, si Missa sacrificium non sit, te Deum præcipuo honore & officio, quod ipsi tamquam coeli & terræ Creatori debemus, spoliare? Si enim Christiani Deo non sacrificent, nullum omnino erit sacrificium: quum nec Turca, nec Judæus, sed soli veri Christiani Deo sacrificare possint, illi qui pè diabolo sacrificant. Sed ad alios quoque utriusque, Mahumetanae scilicet & novæ Evangelicæ doctrinæ articulos transeamus.*

Turcæ fato quosdam & prædestinata fortuna omnia fieri credunt. Similiter novi Evangelici, Stoicæ quandam prædestinationem invexerunt. Mahumetana religio Baptismum deseratur, & parvulis etiam non circumcisis cælum aperit: Lutherus quoque Baptismum despiciatui habet, ad salutem non necessarium esse docet, & infantes etiam non baptizatos vult salvari. Mahumetani nullum peccatum originale esse credunt. Lutherus quoque labem illam quam è matris utero in hunc Mundum afferimus, contemnit. Zuinglius non peccatum, sed morbum quendam, velut famem, sitim

& alias infirmitates esse dicit: eoque nihil posse dici inopertius, quam morbum istum per Baptismum tolli; & ob peccatum originale infantes cælesti gloria privari. Annon ex Alcorano tibi doctrina hæc videtur hausta? Quid hoc aliud est quam Turcarum & Paganorum colonias in cælum inducere. Quia enim solum peccatum cælos occludit, nec quicquam obest baptismi defectus, sequitur sane infantes & Turcas & infideles sine peccato mortuos, dignos esse cæli inquilinos. Sic Micheas Musulmannus, contra Saumelem Anglum apud Reginaldum argumentatur, in hoc sibi valde gratulans, quod nova Evangelicorum religio Turcarum & infidelium infantes regni Dei non excludat, uti veteris religio Papistarum. Mahumetes, ut videre est in Azoare IV. in Eucharistiam quendam occultam & secretam esse concedit; sic Lutherus quoque Christo suo impanato latentem quandam tribuit virtutem, moleste ferens, ut ipse fatetur, quod realem Corporis Christi in hoc Sacramento præsentiam cum Carolstadio, non plane tollere aut negare possit. Mahumetani in omnibus sacris & precationibus nulla fere alia ceremonia utuntur, quam quod Davidis Psalmos vulgari lingua, ac præsertim in castris sub vesperam omnibus diebus Psalmum sexagesimum decantant. Hæc una item & sola ceremonia apud novæ religionis homines usurpatur. Mahumetes omnia religionis suæ capita rythmis vulgaribus descripta proponi iussit, ut vulgus cantus dulcedine tanto magis alliceretur. Hæc eadem astutia novæ religionis instauratores usi sunt, regij vatis Psalterio versibus & rhythmis, ut tam gustum quam speciem aliquam religioni suæ conciliarent, descripto. Mahumetes omnibus quæ occupaverat locis, Christiana militia insignia, Cruces scilicet, sustulit & delevit. Idem fecerunt, novi Evangelici, & in primis posteriores, prædecessoribus ipsorum Lutheranis multo deteriores. Primus quæ Mahumetes ad religionem suam pertraxit, servus fuit sive mancipium, cui libertatem ille promiserat, si in ipsum vellet credere. Primi quoque ac præcipui quæ superiori & nostro tempore exstiterunt, hæreseon auctores, vilia suæ ventris mancipia, quæ libertatis desiderio monasteriorum muros transilierunt. Mahumetes noluit, ut cuiquam religionis causa vis adferretur. Qui vero primas Lutheranismi fores aperuit, quæ eiusdem libertatis seu licentia amans; quum Lutherus aperte dicat, datam omnibus à Naturâ esse libertatem credendi quod quisque velit. Mahumetes omnia altaria à Mosqueis seu templis suis præscripsit. Eadem Novi

qui post Lutherum venerunt Euangelici ubique demoliti sunt, profanis mensis in horreis, ubi conciones, suas habent, contentis Mahumetes tam supremo Pontifici quem Muphti vocant, quam ceteris legis sua interpretibus uxores ducendis fesis potestatem. Idem Lutherus Pfarrerus & Helfferus, id est parochus & diaconus, ut & Superintendentibus sua religionis non permittit tantum, verum etiam quodammodo praecipit, ut castitatis vota non aliter quam diabolum fugiant & deserentur. Apud Turcas ministri Sacrorum à laici nihil differunt: nam & uxores habent, & communi cum alijs vtuntur vestitu, & mechanicas etiam artes exercent. Sic apud nostros A catholicos Pradicantes nulla re ab alijs hominum ordinibus distinguuntur. Turcica religionis interpretes siue theologi, quos Alsaces appellat, nulla alia quam vulgari lingua vtuntur. Idem in noua sic religione Mahumetes ait, impossibile esse homini à seminarum consuetudine abstinere: eoque suos ternas aut quaternas ducere iubet, dummodo non sit metus ne illa se mutuis plagis concidant. Quam alia Lutheri fuit theologia, supra libro III. à nobis explicata, aperte dicentis, polygamiam in Euangelio non esse prohibitam. Mahumetes si vir alicuius ex uxoribus consuetudinem ferre non possit, dimittere eam iubet, eiusque loco aliquam qua placeat superinducere (a) sic vt apud Turcas nec minus mira nec minus frequens vxorum sit repudiatio, quam apud nos familiarum mutatio. Quid? (b) Qui vel qua, inquit, cum uxore aut marito viuere aut in gratiam redire non potest, alibi matrimonium sibi quarat, neque enim id Deus prohibuit Et Bucerus, non minus nobis quam Iudaeis permissum esse dicit, diuortium facere, & aliam ducere uxorem aut maritum (c) Mahumetes ieiunium Quadragesimale ab Ecclesia non minus pie institutum quam diligenter hactenus seruatum, aboluit, proque eo alia suo arbitratu ieiunia instituit. Idem pseu- d'euangelici nostri non tantum proscripserunt, sed etiam omnem ciborum delectum penitus sustulerunt, interim nescio quam ieiunij umbram ex suo ipsorum cerebro natam conseruantes.

Et quemadmodum omnes Nouae Ecclesiae Doctores, SS. Patrum antiqua Ecclesiae auctoritatem susque deque habent ac desugiunt, non minus ab ipsorum scriptis quam serpentes à vineae odore abhorrentes, vt qui non nisi ex veteris Ecclesiae ruinis nouam suam aedificari posse certo sciunt: sic vafere quoque Mahumetes (d) non ignarus quantum praesae religionis auctoritas & continuata illa successio conatibus suis in noua stabilienda secta obsutura

esset, in Elsurcane suo in hanc erumpit querelam. Si vestri, inquit, maiores, quos Christianos dicitis, stulti fuerunt & obcecati, quid vos, an eos sequi vultis? Quod si secutus, profecto iam omnibus iudis ac mutis, immo ipsis brutis bestiis estis deteriores. Et in Azore XXI sic loquitur: Mihi quidem rectam istis commonstranti viam nihil habent quod obijciant, quam se praedecessorum suorum insistere vestigijs. At quid, si diabolus illos ad inferni ignem abriquit? Quod si nos certiores ipsis & tutiorem sententiam ostendimus, cur eam ingredi recusatis? Prisci enim omnes delirarunt. Numquid placet his gemina, immo eadem Noui nostri Euangelici, Protestantes & Reformati dicunt & scribunt? Zuinglius certe quae sequuntur ex ipso transcripsisse Alcorano videretur (e) Miseri illi, qui Catholicos se dicunt nobis veram legem afferentibus nihil aliud habent quod obijciant, quam Patrum auctoritatem. At si Patres illi homines fuerunt, certe etiam posuerunt errare. Lutherus vero Patres veram Euangelij cognitionem habuisse negat. Eam à se demum prolatam (f) se quidem in Sancti Ambrosii, Sancti Hieronymi, Sancti Augustini & aliorum praesae Ecclesiae Doctorum scriptis praetiosam aliquam gemmam quatenus, nihil fere aliud quam palas, & in Conciliorum volumina carbones reperire. Quod si quis Patrum istorum sibi opponat auctoritatem, nihil aliud se ei responsum, quam si Sanctus Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, immo ipsi Apostoli, Dinius Paulus, Petrus & Ioannes aliud docuerint, ipsos errasse. Se enim certum esse, doctrinam suam ab ipso Deo esse profectam. Ergo & Luthero credimus, etiam Propheta delirauit, quando nos ita admonet: (g) State super vias, & videte & interrogate de semitis antiquis, qua sit via bona, & ambulata in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. Sed iam alia quoque duatum istarum religionum dogmata inter se comparatemus.

Quid noui Euangelici de Sanctorum inuocatione doceant, notum est, nimirum eam non modo non licitam, sed etiam detestabilem esse, vt qua honor Deo debitus praecipitur. In Praecationum sane quibus.

a Azore 8. b In Gen. c. 16. Bel. lib. 3. cap. 10. Luth. 5. in 1. Cor. cap. 1. fol. 4. &c. c in Matth. cap. 18. d Azore 13. & 19. e Zuing. Tom. 1. Exp. Act. 64. f Luther, Tom. 5. ad Gal. c. 1. g Ierem. 6.

bus veniunt formulis, nullam inuenias ad Iesum, Christum, multo minus ad Spiritum sanctum, specialiter directam. Iam Mahumetem audiamus eadem de re in Azoare XLIX. sic loquentem: Tu solum Deum sine ulla intermissione & integro corde inuocato, qui veram tibi prescripsit legem. Hic quidem eos qui preces suas ad alios dirigunt, impunitos non dimittet. Christianis etiam exprobrat, quod tres initio Deos, deinde mille & mille adorarint (sic enim Sanctos appellat, quorum memoriam celebramus.) Idem sæculi nostri Reformatores nobis obijciunt, nimirum tam Sanctam Virginem. Desperam quam Sanctos à nobis pro Diis haberi. Mahumetes Christianos ait, Virginem Mariam tamquam Deam colere. O Iesu Maria fili (inquit nequissimus impostor) tu quidem hominibus persuasisti, ut & te & matrem tuam tamquam duos deos reuererentur & adorarent. Quod tamquam egregie dictum Theodorus Bibliander Lutheranus in Commentariis suis in Alcoranum notare non neglexit. Mahumetes Christianos Catholicos vocat idololatrias, inquit, Deum istos imaginum cultores seu adoratores puniturum: quoniam dii isti nec vitam nec vllum sensum habeant. Sectarij contra Catholicos nihil quam idem conuicium in ore frequentius habent. Ille dicit, imagines à nobis & statuas tamquam deos adorari; hi salutem nos ab ipsidem petere calumniantur. Et hanc quidem lectionem vtrisque a spiritu illo mendacij & tenebrarum didicerunt. Postrema Lutheri propago, & veluti nepotes, Iesu Christi & Sanctorum imagines ita detestantur, ut eas non modo passim deiecerint & confregerint, verum etiam contumeliose ad eloacas raptae & cremarint. Idem Turcæ faciunt. Quum enim Ochialis Bassa rei maritimæ apud Turcas præfectus, tres insignes naues, atque inter eas prætoriam quoque, quod hæctenas nunquam factum (Catharinetta enim quam Dragutes ante ceperat, parui erat momenti) Meliten-sibus Equitibus ereptas, Algerium abduxisset, Turcæ præciosam admodum D. Ioannis statuam, que in puppi sieserat, publice suspenderunt, vti etiam nunc ibidem videtur. Mahumetes (testante Postello in libro de noui Evangelij & Alcorani concordia) multa S. scriptura loca truncavit ac deleuit. Lutherus similiter non unum & alterum dictum, sed integros libros de S. scriptura numero sustulit, vt libro III. à nobis est demonstratum. Mahumetes Azoare XIX. nos accusat quod Papas nostros seu Pontifices maximos adoramus. Idem Lutherus dicit,

simplicioribus persuadens, Papam à nobis in altari collocatum, tamquam Deum adorari, ac saltem potestatem ei tribui qua infernum aperire, & animas inde educere possit: Et si alia non minus putida ab ipso nobis obijciuntur. Impostor ille in toto suo Elfurcane nihil inculcat frequentius quam Dei misericordiam, iustitiam vero vix verbo attingit. Deum ait, patrem esse indulgentissimum. Quis quis crederis, saluum fore. Quid noui nostri Evangelistæ, annon Solam quoque fidem ad salutem sufficere dicunt? Lutherus certe aperte ait, ex omnibus vitijis solam incredulitatem damnationem adferre. O felices Christianos, qui modo credunt, damnari non possunt? In nouis istis Synagogis vides plerosque linguas ardentes, & manibus torpentes, id est, verbis quidem bona opera iactantes, sed interim nihil eorum agentis. Libertatem, seu viuendi & quidquid placuisse agendi licentiam à Mahumete propositam, sansam populorum multitudinem Mahumetana secta adiunxisse Paulus Diaconus testatur (h) sic vt integra nationes exturbatis prioribus dominis, ad ipsum defererint. Eadem licentia Lutheranismum portam quam latissimam aperuit, & subditos contra dominos armauit. Vtriusque sane sectæ constitutio multo sanguine constitit. Et sicut Mahumetana secta in sexaginta octo alias diuisa quidem est, duas tamen præcipuas & velut radices agnoscit, quarum vna Lesarum hominem Arabem auctorem habet, & totam Africam, Ægyptum, Syriam & Turciam occupauit; altera vero Imedium quendam, à Persarum Sophi recepta, & vi armorum, cum extrema fere Asiæ pernicie, longe lateque propagata: sic posterioris huius schismatis præter innumeras duas præcipuas sectæ sunt, Lutherana & Caluinistica; è quibus plures quam sexages centum aliz pullularunt. Quum Arabes missis ad Mahumetem legatis petissent, vt regionem ipsorum natura sterilem montibusque asperam planam faceret, & fluminibus ac rivis secundu irrigaret, atque ita hoc miraculo legem à se propositam confirmaret, aut è priscis illis Prophetis & doctoribus aliquem resuscitaret, qui testimonio suo Mahumetana doctrina fidem adstrueret; impostor ille respondit, Deum à se has de re consultum, sic respondere ipsis iussisse: iam olim se Prophetas & doctores misisse, qui miraculis doctrinam suam confirmarint; verum eandem posthac non miracula aut ver-

Zz 2

bis, sed

h Libro 8.

bu, sed armis propagandam esse, è medio sublati ijs qui adiungere se ei nolunt. Lutherus vrgentibus Catholicis vt doctrinã suã veritatem miraculo demonstratã et, nihil aliud respondit, quam quod Mahumetem respondisse diximus, nimirum, Miracula faciendi tempus iam dudum præterisse. Idem alio loco sectatores suos in Catholicorum sanguine, manus lauare iubet, vt supra ostendimus. Verum enim vero quanta similitudo & conuenientia, sit Mahumetanz & Calvinianz religionis, ipsius Calviniani Ministri, vt a P. Possenino describitur, testimonium audiamus, qui quum præfectum Turcarum vrgeret, vt sectã ipse suã captiuis Christianis sine periculo posset exponere, asserebat suum, id est harcticorum Euangelium Corano siue Mahumetis legi non adeo esse dissimile. Sanctorum enim aiebat, qui sunt in cœlis & reces, Purgatorum item & alia, vt vos Mahumetani facitis, nos quoque Calviniani negamus. Antiquas Bibliothecas & Synodorum memoriam, vt vos fecistis, ipsam sustulimus. Plures vos Mahumetani uxores & concubinas ducitis: & nos Calviniani mulierem, superflite licet marito, posse seiungi, & cum alio viro coniungi, alteram licet hic habeat uxorem, non ita ingens facinus arbitramur. Sacraia templaque in Synagogas seu Moscheas mutastis, aut destruxistis: nos quoque sacraijs direptis eadem vel in nostra Consistoria, vel in equorũ stabula, vel armamentaria conuertimus, vel deniq; solo aquauimus. Virginitatem voueant inter vos nulli sunt, nec qui virginitatem voueant inter vos habetis: nos quoque antiquissima eiusmodi monasteria euertimus. Conscientia libertatem unicuique in vestris ciuitatibus permittitis: hanc nos quoque & a Regibus & a Rebus publicis vel armata manu extorquemus: Ad hæc scribens Bassa, Quin, ait, iam vos Calvinianos & nos eosdem breuis futuros video, nisi quid relicto nobis aqua potu, vos tamen vinum omnino retinere, eoque ebriari voleris. Huc vsque Posseninus. Et hæcenus quidem, quæ sit Lutheranismum cum Alcorano similitudo & conformitas, aliquo modo ostendimus; quibus si Calvinismus interponatur, facile duæ illæ inter se religiones velut maritari & in vnum consisti poterunt. Hæc tanto prolixius enarrare volui, quod opusculum eius argumenti à magno illo linguarum doctore Genebrardo promissum, post mortem eius imperfectum manferit, certe nondum typis sit diuulgatum.

II Ego quum Anno M.D.LXV. Tolosæ litteris operam darem, & è Turchia Legatus ad Carolum

IX. Baionam profecturus, eò venisset, curiositate quadam hospitium ipsius adij, & per interpretem cum honoratoribus aliquot ciuibus loquentem offendi. Quum vero inter alia quæri iussisset, verum inter præsentem aliqui essent nouæ religioni addicti; Agestus vero vir nobilis Burdigalensis, vicissim quæsiisset, cur isthoc scire expeteret? Equidem, aiebat, homines istos libenter videre velim, vt etiam alibi feci: quos certe nos plus quam reliquos Christianos amamus non solum eò quod Papam capitalem domini nostri hostem, capitaliter & ipsi oderunt, sed etiam, quia religio ipsorum ad nostram propius accedit. Quod dictum inter Tolosanum postea omnium sermonibus celebratum fuit, adeo vt Noui isti Euangelici, Turcæ passim à vulgo dicerentur. Quum deinde superioribus anois naues quædam ex magna illa ad Angliam subiugandam armata Hispanorum classe in litore nostro naufragium fecissent, & remiges quidam Turcæ è naufragio eluctati ad nos tamquam ad tutum libertatis & salutis asylum confugissent, ego duorum ex ijs qui supra geteros sapere videbantur consuetudinem mihi adiunxi, eosque de fide ipsorum diligenter sum percortatus. In omni vero sermone tantam opinionum in Christiana religione varietatem mihi obieiebant, ad nouam tamen quam veterem religionem procliuiores, quod hæc impossibilia credenda præcipere dicerent: in hoc reformatoribus nostris plane gemini, quod nihil nisi quod oculis videri, aut manibus tangi, vel intellectu saltem comprehendi potest, credere volunt. Illud sane intellexi, pro eo quem in trirēibus obtinuerant loco, nimio plus ipsos in religione sapuisse; vt qui forte ibidem, frustratis Inquisitoribus, Lutherano aliquo ductore vsi sint.

Franciscum & Ægidium Noallios, quorum vterque apud Turcarum Imperatorem regis nostri nomine Oratoris officio functus fuerat, narrantes audiui, Mehemetem purpuratorum principem, & Mustapham Bassam eum qui Cyprum expugnauit, sæpe apud ipsos de rigore, quo rex noster erga subditos suos in religionis negotio vteretur, conquestos esse, dicentes: Debere regem in hoc potius sui domini imitari exemplum, omnibus tam Christianis quam Iudæis, modo tributum soluant; tunc conscientia quam religionis cuique sua exercitium permittentis. Postquam vero intellexerint, Non è istius religionis socios vt plurimum rebelles esse & seditionos, regis consilium laudasse, potius quam damnasse. Sicut quidem hominum aiebant pro symbolo his verba vti:

Aus: